

АКАДЕМИК И ПЕСНИК МАТИЈА БЕЋКОВИЋ ЕКСКЛУЗИВНО ЗА „НАЦИЈУ”

На Балкану је све могуће

„Ко је могао и у сну снити да ће комунисти највећи тријумф доживети после пропасти комунизма. Тито, отац црногорске нације о којој ништа није знао, није се усудио да неког од хиљада агената прогласи за ‚митрополита црногорске цркве’ или да уведе ‚црногорски језик’. Он је цркву понизио и храмове претворио у оставе за бетон и мотике, али се није усудио да се са њом спрда као што су јој се наспрдали његови наследници. Црна Гора би хтела да остане стара европска држава, а да настане тек идуће године”

Пише: Маја Радонић

Ње-го-ве ре-че-ни-це по-ста-ја-ле су на-род-не из-ре-ке.

Ње-го-ве по-ша-ли-це део оп-ште ба-шти-не ано-ним-них ду-хо-ви-то-сти.

Са својим на-ро-дом је *на ти*, „свој-та свих нас”.

Та-мо где су дру-ги пи-са-ли на-мр-ште-не сту-ди-је, он је из-го-ва-рао лу-цид-ни афо-ри-зам. И по-сти-зао ве-ћи ефе-кат.

Са-да се већ го-то-во са-свим пре-ци-зно мо-же из-ра-чу-на-ти ко-ли-ко вре-ме-на тре-ба да *на-ка-па* до-вољ-но ње-го-вих ре-чи за је-дан текст, јед-ну бе-се-ду, јед-ну пе-сму. Као ал-хе-миј-ско зла-то. Као она „стал-на кап ко-ја ду-би ка-мен”.

Ака-де-мик и пе-сник Ма-ти-ја Бећ-ко-вић, чак и кад по-тре-сно же-ли да ћу-ти, ка-ко се чи-ни да је да-нас, дра-го-цен је са-го-вор-ник. У раз-до-бљу ка-да су, из-гле-да, ис-пре-ме-та-ни и по-след-њи ори-јен-ти-ри, и ка-да ни-ко ни-је баш са-свим си-гу-ран ку-да во-ди овај пут, ка-да ве-ћи-на же-ли да из-бег-не од-го-во-ре и „са-че-ка”, он ни-је ески-ви-рао. То је, на-рав-но, знак рас-по-зна-ва-ња.

Ма-ти-ја Бећ-ко-вић.

• Ваџа по езија је спој архаичног и модерног, усмене и писмене, али не мхаички, где су шагови видни, него превазилази и једно и друго у једном по себном, само својом делом, како квог „нит’ је било, нит’ ће бити”, јер „само кроз Матију не бо тако говори”. Одакле долази та жива воља, колико је муке у писану, а колико онога што писници зову инспирацијом?

Често по-нављам оно што је ре-као не-ко дру-ги: онај ко го-во-ри о по-е-зи-ји тре-ба-ло би нај-пре да се из-ви-ни. Оно што бих ја овој ре-чи мо-гао до-да-ти је, ка-ко ми се чи-ни, и ка-ко се ства-ри раз-ви-ја-ју, да не би по-гре-шио ако би се из-ви-нио и онај ко го-во-ри о би-ло че-му. Сва-ки го-вор се ис-ком-про-ми-то-вао и по-стао су-ви-шан. О по-е-зи-ји не тре-ба го-во-ри-ти – она се чи-та, во-ли, осе-ћа и са-ња. Мо-жда још има сми-сла са-мо онај го-вор о по-е-зи-ји ко-ји би уве-ћа-вао ње-ну тај-ну.

• Време у коме живимо није нагло не само по економији, у сваком дневном животу ма ло је поетског, а преко медија стално слушамо да је овакав на род као што смо ми не подела сан за разне усредњитељске интерграције, реинтеграције, транзиције и реална партнерства. Како се уклопити у све те процесе, а не изгубити себе, и да ли је то уопште потребно, па и могуће?

Можда је у нашем веку једна од највећих забуда она да људи верују како имају своје мишљење и мисле својом главом. А кад их питају откуд знају то што су рекли обично се позивају на нешто што су прочитали у новинама, виде ли на телевизији или од неког чули. То су прогласили својим мишљењем. А толико смо са свих страна засути тим смећем да се већина оних који би хтели да мисле својом главом одавно предало.

КРАЈЊИ СТАДИЈУМ БЕСТИДНОСТИ

• Пошто знате су нам досадашње поделе у српском народу, а сада је актуелна подела на „мондијалисте” и „нацисти”, па „урбане” и „руралне”

, као подврста, а да ли сте слушали да ће се у Црној Гори делити на Србе и Црногорце, на оне који говоре или маћерњим или српским језиком?

Ко је могао и у сну снети да ће комунисти највећи тријумф доживети после пропасти комунизма. Ти то, отац те нације о којој ништа није знао, није се усудио да неког од хиљада агената прогласи за миетрополи-та црногорске цркве или да уведе црногорски језик. Он је цркву понирио и храмове претворио у оставе за бетон и моти-ке, али се није усудио да се са њом спреда као што су јој се

на-спр-да-ли ње-го-ви на-след-ни-ци. Цр-на Го-ра би хте-ла да оста-не ста-ра европ-ска др-жа-ва, а да на-ста-не тек иду-ће го-ди-не.

• Рекли сте једном: „је-зик је не-ви-дљив, а све ви-ди, пам-ти и име-ну-је”. Како гледа-те на да-ље усит-ња-ва-ње и пре-и-ме-но-ва-ње срп-ског је-зи-ка на све но-ви-ја име-на – да ли је то та-ко бе-за-эле-но и без ве-ћих по-сле-ди-ца ка-ко нам ту-ма-че по-је-ди-ни срп-ски лин-гви-сти, они ко-ји има-ју нај-че-шћи при-ступ ме-ди-ји-ма?

Је-зик ви-ди и оно што се са-да до-га-ђа и ње-му се не мо-же под-ва-ли-ти. Мо-рал је-зи-ка од-у-век раз-ли-ку-је зло и до-бро, а ње-го-ви за-ко-ни су ста-ри-ји од за-ко-на жи-во-та. Жи-вот је на-стао из је-зи-ка, а не је-зик из жи-во-та. Је-зик бри-не о на-ма, а не ми о је-зи-ку. Да смо ми бри-ну-ли о ње-му, ње-га одав-но не би би-ло, као што одав-но не-ма ни-че-га о че-му смо бри-ну-ли. Не бри-ни-мо шта ће би-ти с је-зи-ком не-го бри-ни-мо шта ће би-ти с на-ма.

• На-ша по-ли-тич-ка ели-та го-во-ри да је ула-зак у ЕУ је-ди-ни спа-со-но-сни пут, а ре-чи „Евро-па ” и „де-мо-кра-ти-ја” до-би-ле су ста-тус ско-ро све-тих ре-чи. Да ли је то је-ди-ни пут, и да ли је ика-да би-ло да има са-мо је-дан пут, а из-бо-ра ниг-де? Где је ту све-то-сав-ски пут?

„Ели-та” то ни-је из-ми-сли-ла не-го је од не-ког чу-ла. Ни-ти то ми-сли не-го јој је не-ко ре-као. То је рас-пра-ва на те-му ко-ји је пут бо-љи од два пу-та ко-јих не-ма, чи-ме се ба-ви јед-на мо-ја по-е-ма.

• Члан сте Крун-ског са-ве-та. Шта су по Ва-шем ми-шље-њу раз-ло-зи да ни-јед-на до-са-да-шња власт ни-је по-ка-за-ла ствар-ну во-љу не са-мо за ус-по-ста-вља-ње мо-нар-хи-је, не-го чак ни за ствар-ни по-вра-так срп-ских др-жав-них обе-леж-ја као што је хим-на, грб, за-ста-ва?

Још ни-шта што је нор-мал-но ни-је ре-ал-но, па та-ко ни мо-нар-хи-ја у Ср-би-ји ко-ја од свог по-стан-ка до Јо-си-па Бро-за ни-је зна-ла за дру-го дру-штве-но уре-ђе-ње. И ко зна до кад ће та-ко би-ти. А чи-ни-ло се да би тре-ба-ло са-мо да се по-ми-ри-мо са исти-ном и при-ми-мо к зна-њу не-што што по-сто-ји из-ван на-ше во-ље, без об-зи-ра да ли смо за

мо-нар-хи-ју или ни-смо. И ка-да би-смо се с тим по-ми-ри-ли, мо-нар-хи-ја би се ус-по-ста-ви-ла а ми по-ста-ли је-дан од оних европ-ских кра-љев-ских на-ро-да и кра-ље-ви-на у ко-ји-ма ни-су сви мо-нар-хи-сти ни-ти су сви за мо-нар-хи-ју, али се ми-ре с чи-ње-ни-цом да мо-нар-хи-ју има-ју. То је од нас ста-ри-је и ре-ше-но пре не-го што смо до-би-ли при-ли-ку да о то-ме од-лу-чу-је-мо.

НАЈСКУПЉА РЕЧ И ЕПИТАФ

• У де лу на ше кул тур не ели те по ста ло је пра ви ло епи гон ско, не кри тич ко пре у зи ма не пр вен стве но за пад нач ких узо ра и све сни, го то во па нич ни „от клон ” од све га што мо же да из гле да тра ди ци о нал но, на ци о нал но, пра во слав но. Где су узро ци та кве по ја ве и мо же те ли да озна чи те ко су за Вас при пад ни ци истин ске срп ске културне ели те да нас?

Мо-жда је по-че-так су-но-вра-та био 1945. го-ди-не ка-да су нај-бо-љи љу-ди су-ђе-ни као нај-го-ри. По-ла на-ро-да про-гла-ше-но је за до-ма-ће из-дај-ни-ке и слу-ге оку-па-то-ра и чи-ни се да је то има-ло не-на-док-на-ди-ве по-сле-ди-це од ко-јих се и да-нас ле-чи-мо. Та-да је још јед-ном по-твр-ђе-но оно што је Ан-дрић ре-као – да је на Бал-ка-ну у сва-ком тре-нут-ку све мо-гу-ће. Та-ко је из-гу-бљен пра-вац и при-хва-ће-но да ни-шта ни-је ис-кљу-че-но. И сви ти љу-ди ко-ји су окле-ве-та-ни оста-ли су без гро-ба. Па-мет-ни и од-го-вор-ни љу-ди би на ово ре-кли да ни-је мо-гу-ће да су баш сви оста-ли без гро-ба. Али кад им ка-же-те да је та-ко и да не-ма из-у-зе-та-ка, то им је не-што но-во. А иде-ја је би-ла не са-мо да се не-што са-кри-је не-го да се та-ко по-ни-шти са-мо њи-хо-во по-сто-ја-ње. Али не-са-хра-ње-не ду-ше лу-та-ју све-том и не да-ју ми-ра жи-ви-ма док се не вра-те зе-мљи ко-ја их је ро-ди-ла. Још ни-смо до-ра-сли до ви-си-не те прав-де. Да по-сто-ји без-гроб-на вој-ска го-во-ре са-мо укле-ти пе-сни-ци.

• До бит ник сте мно гих на гра да и при зна на све до Ње го ше ве, а са дру ге стра не на па да ни и оспо ра ва ни све до кле ве та. Ка ко на Вас де лу ју

на граде, а како на пади и да ли је ово доиста земаља у „којој су пащчад пуште на, а како ме не све за но“?

Награде не припадају мени – ни сам их добио ја него моје пеме. Оне имају свој живот и моћ које ја никад ни сам домогао. А што се напаша да ти че, често сам покушавао себе да видим очима других. Да сам на месту клеветника све бих лакше разумео. Тако су од почетка времена сви били на свом задатку и тако је нашла можда најславнија реченица на српском језику која је оног који је изговорио учинила свецем: „Само ти, дијете, ради свој посао“.

• Са стрепњом и на дом очекује мо преговоре о Кошову и Метохији, а свака реч изговора на ошам „грдном судилишту“ дељује недовољна, као она „тик до праће“

. На вики сте нас већ да је Ваша најчешће та права, па је и са да че како...

Ваши питањем ме обавезујете да кажем ту реч коју немам. Напаша ли су ме зато што сам рекао да је Кошова најскупља српска реч. Не бих имао ништа против да то буде и мој епитаф.

• Пошто се наш часопис баши и могућим плодно сним су срећом Србије и Европе, питања бих Вас на који начин је, по Вашем мишљењу, могуће остварити тај срет, на обој страни ко рист?

Све је то одавно одлучено. На нама је само да видимо да ли смо достојни те одлуке. То не може променити нико, а како ли Холбрук, Клинтон и Блер. Бог је рекао: Србија без Европе није Србија, ни ти је Европа без Србије – Европа. <

(Новембар-децембар 2005)

МАТИЈА БЕЋКОВИЋ

Фрагменти о Косову

Пре шест ве-ко-ва ни-шта се на гло-бу-су ни-је до-го-ди-ло зна-чај-ни-је од бо-ја на Ко-со-ву По-љу.

И да-нас, по-сле шест сто-ти-на Ви-дов-да-на, за суд-би-ну срп-ског на-ро-да ни-шта ни-је пре-суд-ни-је од бит-ке ко-ја тра-је на Ко-со-ву и за Ко-со-во.

Ис-ход Ко-сов-ског бо-ја још се не зна, ка-ко оног не-гда-шњег, та-ко ни овог да-на-шњег.

Од по-чет-ка пре-тра-ја-ва-ју две ствар-но-сти и две исти-не. И не усту-па-ју јед-на дру-гој. Што вре-ме ви-ше од-ми-че, све се ма-ње зна хо-ће ли нас оне-бе-са-ти или про-гу-та-ти ко-сов-ска ра-на.

Ко-со-во осва-њу-је сва-ког ју-тра. Сва-ки дан је јед-на го-ди-шњи-ца и јед-на за-ду-шни-ца. И да-нас се та-мо као и на Ви-дов-дан 1389. ви-ди „ко је ве-ра, а ко је не-ве-ра”.

Ко-со-во је нај-ску-пља срп-ска реч. Пла-ће-на је кр-вљу це-лог на-ро-да. По це-ну те кр-ви је усто-ли-че-на на пре-сто-лу срп-ског је-зи-ка. Без кр-ви се ни-је мо-гла ку-пи-ти, без кр-ви се не мо-же ни про-да-ти.

БЕС ЦЕН ДУ ХОВ НЕ ОТАЦ БИ НЕ

У ко-сов-ском пре-да-њу не-ма ни-шта што се ко-си или спо-ри са дру-гим на-ро-ди-ма, сем ако ни-је грех и го-ло по-сто-ја-ње, и са-мо при-па-да-ње јед-ном на-ро-ду.

На Ко-со-ву ни-ко ни-је за-ка-снио и још увек сам мо-же иза-бра-ти и уло-гу и стра-ну.

На Ко-со-ву се про-бу-ди-ла на-ша на-ци-о-нал-на са-вест, а кад се са-вест јед-ном про-бу-ди ви-ше не мо-же за-спа-ти.

Ко-со-во је име за на-шу не-бе-ску отац-би-ну, а ту отац-би-ну мо-же-мо из-гу-би-ти са-мо ду-хов-ним са-мо-у-би-ством.

Наш уну-тра-шњи пут нас је до-вео на Ко-со-во.

Све што се по-ја-ви-ло на Ко-со-ву, одав-но је би-ло у на-ма. (...)

На Ко-со-ву су Ср-би пр-ви пут би-ли за-јед-но, а са-ста-ли су се да би по-ги-ну-ли и ока-ја-ли не-сло-гу и не-је-дин-ство. Са-мо је нај-ве-ћи грех тра-жио то-ли-ко очи-шће-ње. Са-мо се то-ли-ким по-ги-ну-ћем мо-гао да-ље од-ви-ја-ти на-ум спа-се-ња.

Не-сло-га и из-да-ја, пре-суд-не ре-чи за суд-би-ну Ср-ба, ве-за-не су за Ко-со-во. Ко-со-во је по-ста-ло је-ди-но ме-сто где су Ср-би би-ли збра-ће-ни. А да-нас је је-ди-но пи-та-ње на ко-ме су сло-жни и не-раз-бра-ће-ни. Сло-жни за се-бе, а не про-тив не-ко-га. Ко-со-во је је-ди-на зе-мља на ко-јој Ср-би кле-че, љу-бе је и но-се је у сво-јим тор-би-ца-ма. (...)

КОСОВО ЈЕ КРСТОВО

Ис-пред Ср-ба су би-ле дру-ге ве-ре и ци-ви-ли-за-ци-је, ту-ђе суд-би-не и исто-ри-је.

Би-ло је лак-ше при-ми-ти ту-ђе, не-го од-бра-ни-ти сво-је.

Да смо ту са-гну-ли ду-шу, за-у-век би оста-ли по-гу-ре-ни.

Да смо се ту по-ко-ри-ли, траг би нам по-ги-нуо и ви-ше не би-смо има-ли из че-га вас-кр-сну-ти.

Би-ра-ју-ћи смрт под сво-јим име-ном, ни-смо иза-бра-ли оно што је би-ло ис-пред, не-го оно што је би-ло у на-ма и из-над нас.

То је до-каз да смо већ има-ли се-бе, да смо би-ли уко-ре-ње-ни, ужи-ље-ни и усе-бље-ни, да смо се-бе има-ли и до-ве-ли до-тле да смо се мо-гли пре-го-ре-ти и

оста-ти сво-ји на сво-ме. При-ста-ја-ње на крај је чин са-мо-све-сти и не-при-ста-ја-ња.

Из-да-ли су они ко-ји су би-ли уве-ре-ни-ји у ту-ђе не-го у сво-је по-сто-ја-ње. Они ко-ји су на-пу-сти-ли се-бе и сво-ју суд-би-ну, упла-ше-ни од сво-је исто-ри-је и ме-ста где жи-ви-мо.

Што по-след-њи бес-те, за-слу-га је ва-ша – је-дан је од ве-ли-ких сти-хо-ва о Ко-со-ву.

Још пре Ко-со-ва, Ср-би-ја се ро-ди-ла на Ко-со-ву. Ср-бин је онај ко-га се Ко-со-во ти-че. За-то не-ма-мо ни-шта рав-но Ко-со-ву ни у сво-јој исто-ри-ји, ни на сво-јој ге-о-гра-фи-ји. Не-ма-мо чвр-шћег упо-ри-шта, ни ја-чег ду-хов-ног сре-ди-шта. Ко-со-во је ог-њи-ште око ко-га је оку-пљен, око-сни-ца око ко-је је са-де-нут, ко-лев-ка у ко-јој је од-ра-стао срп-ски на-род.

Ко-со-во је Кр-сто-во. Ту се укр-сти-ло не-бе-ско и зе-маљ-ско цар-ство. По-ла у на-ма, по-ла из-над нас. Ко-со-во је нај-ду-бља ра-на, нај-ду-же пам-ће-ње, нај-жи-вља успо-ме-на, нај-ми-ли-ји пе-пео срп-ског на-ро-да. За-о-крет-ни-ца са ко-је је нај-ви-ше по-ра-сла на-ша ду-ша.

Ко-со-во је гра-ни-ца две-ма Ср-би-ја-ма.

Зе-маљ-ска од-го-нет-ка не-бе-ске за-го-нет-ке.

Ко-со-во је сву-да где има Ср-ба и за-то би гу-би-так Ко-со-ва да-нас био те-жи по-раз, ду-бљи по-трес, ве-ћи пре-лом у све-сти Ср-ба од оног из 1389. го-ди-не.

ВЕРА У ВАЖНИЈЕ ОД НАС

Ко-сов-ска ле-ген-да је до-шла из нај-ве-ћих да-љи-на и у нај-ве-ћу да-љи-ну је упу-ће-на. Из-ва-ђе-на је из не-чег ду-бљег од љу-ди, веч-ног и не-про-ла-зног, не-до-ступ-ног људ-ском ра-зу-му. Она бри-не да на Ко-со-ву не бу-де ни-шта мр-тво, јер чим је мр-тво – ни-је Ко-со-во. На-ма је оста-ви-ла пи-та-ња ко-ји-ма се она не ба-ви: да ли нас је Ко-со-во да-ле-ко од-ве-ло? Да ли смо ма-ли за ово-ли-ку по-ру-ку?

Ко-со-во ни-је са-мо по-ље на ко-ме се од-и-гра-ла Ко-сов-ска бит-ка, ни по-зор-ни-ца по-ра-за и из-да-је, ни гроб-ни-ца два ца-ра – већ Си-он, ме-сто ука-за-ња, стај-на тач-ка с ко-је смо кре-ну-ли увис и по-ка-за-ли спо-соб-ност да по-ве-ру-је-мо у не-што ве-ли-ко и ва-жни-је од нас.

Кад би-смо то Ко-со-во из-гу-би-ли, са-мо би-смо до-ка-за-ли да смо по-том-ци оних ко-ји су та-мо из-да-ли још 1389. го-ди-не. И још го-ре: из-гу-би-ти на Ко-со-ву ни-је исто што и из-гу-би-ти Ко-со-во. <

(Из пре-да-ва-ња и књи-ге *Ко-со-во – нај-ску-пља срп-ска реч*, 1989.

Из-бор, скра-ће-ња и опре-ма ре-дак-циј-ски)